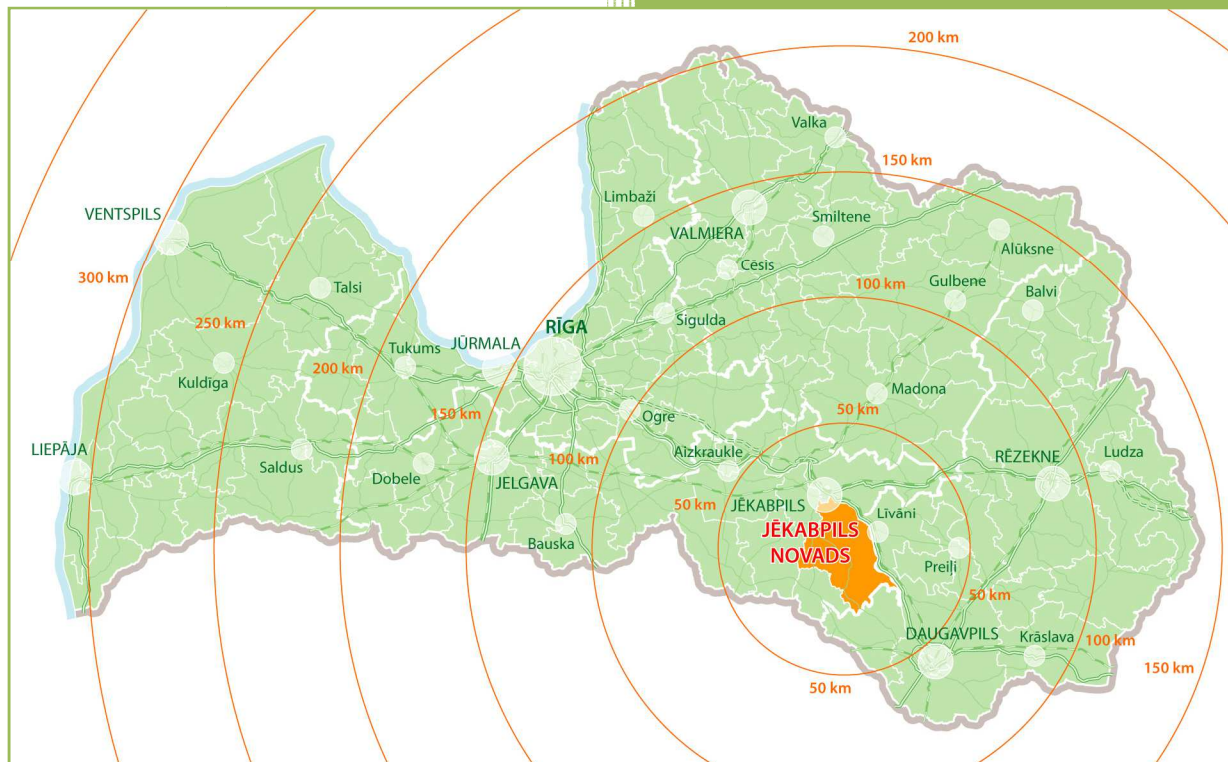

APSTIPRINĀTS
ar Jēkabpils novada domes
22.08.2013. lēmumu,
Nr.288
Jēkabpils novada domes priekšsēdētājs

_____ Edvīns Menķis

Jēkabpils novada teritorijas plānojums 2013.-2025. gadam APPLŪSTOŠO TERITORIJU NOTEIKŠANA JĒKABPILS NOVADĀ

Pasūtītājs: Jēkabpils novada pašvaldība

Reģistrācijas Nr. 90009116789
Adrese: Rīgas iela 150a,
Jēkabpils, LV-5202, tālr. 65220830

Izpildītājs: SIA „Grupa 93”, L. Eņģele

Reģistrācijas Nr. 50103129191
Adrese: Kr. Barona iela 3-4,
Rīga, LV-1050, tālr. 67217043

grupa93

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

SATURS

Ievads	3
1. Aizsargjoslu likumā un Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodikā dotie nosacījumi aizsargjoslu un applūstošo teritoriju noteikšanai.....	4
2. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšana Jēkabpils novadā.....	5
2.1. Applūstošās un plūdu riska teritorijas un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas spēkā esošajā Jēkabpils novada teritorijas plānojumā	5
2.2. Jēkabpils novada applūstošo un plūdu riska teritoriju īpatnības.....	7
2.3. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšanai izmantotie kritēriji	8
2.4. Applūstošo un plūdu riska teritoriju attēlošana grafiskajā materiālā un robežas.....	8
3. Jēkabpils novadā esošo applūstošo teritoriju raksturojums	9
3.1. Applūstošo teritoriju izmantošana	10
4. Plūdu riska teritorijas	11
Secinājumi un priekšlikumi applūstošo teritoriju apsaimniekošanai.....	11
Informācijas avoti	13

Ievads

Darbs veikts Jēkabpils novada teritorijas plānojuma 2013. – 2025. gadam izstrādes vajadzībām.

Lai noteiktu applūstošo teritoriju saskaņā ar Aizsargjoslu likumu un Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodiku (Ministru kabineta noteikumi Nr. 406, 03.06.2008.):

- 1) izmantota Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra sniegtā informācija par aprēķinātajām 10 % plūdu riska augstuma atzīmēm;
- 2) izvērtēta informācija pašlaik spēkā esošajā Jēkabpils novada teritorijas plānojumā, blakus esošo pašvaldību teritorijas plānojumos, novada tuvumā esošo hidroloģisko novērojumu staciju dati un pieejamā informācija par reģistrētajiem aizsargājamajiem biotopiem, bioloģiski vērtīgajiem zālājiem, dabiskajiem meža biotopiem, kā arī izmantota pašvaldības speciālistu un iedzīvotāju sniegtā informācija par novēroto teritoriju applūšanu;
- 3) izlases veidā veikta teritorijas apsekošana dabā;
- 4) uz ortofoto kartes, izmantojot arī PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskās kartes ar mēroga noteiktību 1:10 000 augstuma līnijas un augstuma atzīmes, attēlota applūstošās teritorijas un plūdu riska teritorijas robežas;
- 5) pārskatā sniegta informācija par Jēkabpils novada teritorijā izmantotajiem kritērijiem applūstošo teritoriju noteikšanai, raksturota applūstošā teritorija no bioloģiskā viedokļa, kā arī sniegti priekšlikumi applūstošās teritorijas izmantošanas plānošanai un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas noteikšanai.

Darba autore L. Eņģele ir augu sugu un biotopu aizsardzības jomā (vaskulārie augi, meži un virsāji, purvi, zālāji, tekoši saldūdeņi, stāvoši saldūdeņi, jūras piekraste, alas, atsegumi un kritenes) sertificēta eksperte, sertifikāta Nr. 018, izsniegts Dabas aizsardzības pārvaldē 18.06.1010.

1. Aizsargjoslu likumā un Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodikā dotie nosacījumi aizsargjoslu un applūstošo teritoriju noteikšanai

Latvijas Republikas Aizsargjoslu likums nosaka, ka **aizsargjoslas** ir noteiktas platības, kuru uzdevums ir aizsargāt dažāda veida (gan dabiskus, gan mākslīgus) objektus no nevēlamas ārējās iedarbības, nodrošināt to ekspluatāciju un drošību vai pasargāt vidi un cilvēku no kāda objekta kaitīgās ietekmes (1. panta 1. punkts). Vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslas, tostarp arī virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas, tiek noteiktas ap objektiem un teritorijām, kas ir nozīmīgas no vides un dabas resursu aizsardzības un racionālas izmantošanas viedokļa. To galvenais uzdevums ir samazināt vai novērst antropogēnās negatīvās iedarbības ietekmi uz objektiem, kuriem noteiktas aizsargjoslas (5. pants). Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas nosaka ūdenstilpēm, ūdenstecēm un mākslīgiem ūdensobjektiem, lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz ūdens ekosistēmām, novērstu erozijas procesu attīstību, ierobežotu saimniecisko darbību applūstošajās teritorijās, kā arī saglabātu apvidum raksturīgo ainavu.

Aizsargjoslu likuma 7. panta 2. daļā ir noteikti minimālie virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu platumi atbilstoši ūdensteces garumam, ūdenstilpes platībai, atrašanās vietai lauku apvidos vai ciemā, vai pilsētā, kā arī specifiskos gadījumos – ja krastu veido vienlaidu dambis, mākslīgiem ūdensobjektiem, uz salām un pussalām un applūstošajās teritorijās.

Saskaņā ar Aizsargjoslu likumu **applūstošā teritorija** ir ūdensteces ielejas vai ūdenstilpes iepļakas daļa, kura palos vai plūdos pilnīgi vai daļēji applūst un kuras platums ūdensteces vai ūdenstilpes aizsardzības nolūkos tiek noteikts vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā atbilstoši likumā noteiktajai un Ministru kabineta apstiprinātajai metodikai (1. panta 11. punkts). Gan lauku apvidos, gan ciemos un pilsētās aizsargjoslā jāiekļauj visa applūstošā teritorija (7. panta 2. daļa).

Saskaņā ar Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodiku (Ministru kabineta noteikumi Nr. 406, 03.06.2008., turpmāk – MK apstiprinātā metodika) virszemes ūdensobjektiem aizsargjoslas nosaka pa izteiktām kontūrām dabā, piemēram, reljefu (izteiktām zemes virsmas augstuma izmaiņu vietām), ceļiem, ielām, meža nogabalu robežām, kvartālstīgām, grāvjiem, kultivēto pļavu un aramzemes lauku robežām, apbūvētu vai labiekārtotu teritoriju robežām vai pa iedomātu līniju, ievērojot Aizsargjoslu likuma 7. pantā noteiktās prasības.

Saskaņā ar MK apstiprināto metodiku, teritorijas plānojumā nosakot applūstošo teritoriju, ņem vērā:

1) dabā konstatējamās regulāra applūduma pazīmes, piemēram, attekas un vecupes, atlikuši applūduma fragmenti, lāmas un peļķes, augsnes pārmitrums, mitrumu mīloši augi un palienēm tipiskas augu sabiedrības, aluviāla augsne uz aluviāliem un limniskiem nogulumiem, sanesu materiāls (smiltis, dūņas, ūdensaugu atliekas);

2) dabā konstatējamās regulāri applūstošo teritoriju robežas, kas izveidojušās tiešas ūdens iedarbības vai saimnieciskas darbības dēļ, piemēram, izteikta robeža reljefā, dambis, valnis, uzbērums;

3) esošās infrastruktūras, hidrotehniskās un civilās būvniecības radīto ietekmi uz palienes mitruma režīmu un dabīgo veģetāciju teritorijās, kurās ir daļēji vai pilnīgi izmainīties mitruma režīms;

4) metodikā norādītos inženiertehniskos aprēķinus, ja applūstošo teritoriju nevar noteikt atbilstoši pazīmēm dabā.

2. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšana Jēkabpils novadā

Atbilstoši Latvijas teritorijas iedalījumam upju baseinu apgabalos, Jēkabpils novads atrodas Daugavas upju baseina apgabalā.

Novada hidrogrāfiskā tīkla pamatā ir Daugava ar pietekām Eglonu, Olāju, Skujpīti u.c. nelielām upītēm un Ziemeļsusēja ar pietekām Aldaunīcu, Vārzgūni, Zasu u.c. Novada dienvidu daļā atrodas arī Daugavas pietekas Dvietes augštece, savukārt no novada dienvidrietumu daļas pa Dienvidsusējas pietekām notece ir arī uz Lielupes baseinu. Dviete, kā arī mazās upītes Eglaine, Akņupīte Rožupīte, Skujupīte u.c. lielākoties ir regulētas.

Jēkabpils novadam tuvākās hidroloģisko novērojumu stacijas ir:

- “**Jēkabpils**” (atrodas Jēkabpilī, novērojumus veic Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs).
Šeit 1907.–2012. g. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **83,52 m BS** tika novērota 1981. gadā. Savukārt 2010. gadā šajā novērojumu stacijā fiksētā maksimālā ūdens līmeņa atzīme ir 80,83 m BS, 2011. gadā – 80,29 m BS, **22.04.2013. – 80,98 m BS**;
- hidrometriskajā postenī **Daugava-Meņķi**, kurš atradies 1 km lejpus Dubnas ietekas Daugavā, 1881. – 1957. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **89,52 m BS** fiksēta 1931. gada 1. maijā;
- “**Jersika**” (atrodas Daugavas labajā krastā Līvānu novada Jersikas ciemā, novērojumus veic Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs).
Šeit 1932.–2012. g. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **91,26 m BS** tika novērota 1956. gadā. Augsts ūdenslīmenis novērots arī 2010. gadā (89,22 m BS) un 2011. gadā (88,43 m BS). **22.04.2013. konstatēta 89,39 m BS** ūdens līmeņa atzīme;
- “**Dviete**” (atrodas 3 km no Dvietes ietekas Daugavā, Zemkopības ministrijas pakļautībā).
Šeit 1967. – 2006. g. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **91,62 m BS** konstatēta 1979. gadā.

Saskaņā ar Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra veiktajiem aprēķiniem un sniegto informāciju (vēstule Nr. 4-6/2048, 14.12.2012.) **Daugavas maksimālais ūdens līmenis ar 10 % applūšanas varbūtību:**

- **81,44 m BS** pie Jēkabpils novada ziemeļrietumu robežas;
- **91,53 m BS** pie Jēkabpils novada dienvidaustrumu robežas.

2.1. Applūstošās un plūdu riska teritorijas un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas spēkā esošajā Jēkabpils novada teritorijas plānojumā

Pēc vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas beigām Jēkabpils novada teritorijas plānojums kā saistošie noteikumi tika apstiprināts Jēkabpils novada domes sēdē 2009. gada 17. septembrī. Tas ietver Ābeļu pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 29.01.2008.), Dignājas pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 19.06.2007.), Dunavas pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 28.03.2008.), Kalna pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 30.11.2005.), Leimaņu pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 15.07.2008.), Rubenes pagasta teritorijas plānojumu (ar grozījumiem apstiprināts 21.05.2009.) un Zasas pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 26.09.2002.).

Visi novadā ietilpstošo pagastu teritorijas plānojumi tika izstrādāti līdz 2008. gada 1. aprīlim, kad spēkā stājās grozījumi Aizsargjoslu likumā attiecībā uz applūstošo teritoriju robežu noteikšanu un aprobežojumiem tajās. Vienīgi Rubenes pagasta teritorijas plānojuma grozījumi ir izstrādāti pēc 2008. gada 1. aprīļa.

Līdz minēto grozījumu izdarīšanai Aizsargjoslu likumā bija noteikts, ka virszemes ūdensobjektu aizsargjoslā lauku apvidos jāiekļauj periodiski applūstošas palienes, kā arī pastāvēja būtiski būvniecības ierobežojumi virszemes ūdensobjektu 10 m aizsargjoslā un aizsargjoslā ietilpstošajās teritorijās ar applūdinājuma varbūtību vismaz reizi simts gados.

Ministru kabineta noteiktās prasības vietējo pašvaldību plānojuma sastāvam un tajā iekļaujamajai informācijai ir vairākas reizes mainījušās, taču jau „Noteikumos par teritoriju plānojumiem” (MK noteikumi Nr. 62, 28.02.1998.) bija iekļauta arī prasība noteikt aizsargjoslas un teritorijas, kurās ir ierobežota attīstība mūsdienu ģeoloģisko procesu dēļ, tostarp applūstošās un pārpurvotās teritorijas. Turpmāk Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi (MK noteikumi Nr. 883, 19.10.2004.) ietvēra prasību, ka nosakot teritorijas plānoto (atļauto izmantošanu) un izmantošanas un apbūves noteikumus, ir jāņem vērā arī aizsargjoslas, riska teritorijas un būvniecībai nelabvēlīgās teritorijas, kā arī teritorijas, kurām nepieciešama īpaša inženiertehniskā sagatavošana.

Jēkabpils novada teritorijas plānojumos ir ietvertas un atspoguļotas tolaik spēkā esošās Aizsargjoslu likuma prasības, atsevišķos gadījumos upēm nosakot arī platākas aizsargjoslas nekā likumā minimāli noteiktās (Ābeļu pagasta Lašu ciemā Daugavai noteikta 50 m aizsargjosla, uz Dignājas pagasta Vandānu ciemu attiecināts aizsargjoslas platums kā lauku teritorijā). Tomēr jāatzīmē, ka Dunavas pagasta ciemos arī Daugavai ir noteikta tikai minimāla 10 m aizsargjosla.

Zasas pagasta teritorijas plānojumā nav informācijas par applūšanas risku.

Leimaņu un Rubenes pagastu teritorijas plānojumos ir teikts, ka pagastos nav plūdu apdraudētu teritoriju, taču Rubenes pagastā atrodas daļa no dabas parka “Dviete”, kas ietver Dvietes palieni.

Kalna pagasta teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā kā riski ir minēta Briedes upes pārplūšana un Kalna ezera līmeņa celšanās Kalna ciema teritorijā, taču tas nav attēlots plānotās (atļautās) izmantošanas kartē un neatspoguļojas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos.

Palos un plūdus applūstošās teritorijas ir minētas Ābeļu, Dignājas un Dunavas pagastu teritorijas plānojumos.

Ābeļu pagastā

Ziemeļsusējas, Aldaunīcas un Vārzgūnes upes ir tipiskas mazās palieņu upes ar bieži sastopamiem bebru uzpludinātiem aizsprostiem. Palieņu pļavas, kur pēdējā laikā netiek saimnieciski izmantotas, pateicoties applūšanai pavasarī un rudenī tās neaizaug. Palieņu pļavu specifiskie edafiskie un hidroloģiskie apstākļi sekmējuši savdabīgas veģetācijas izveidošanos.

Pavasaros un rudenos ūdens līmeņa svārstības Daugavā ir ap 1,5 – 2 m. Plūdu draudi Daugavai reti.

Pagasta teritorijā izplatīta ir pārpurvošanās. Pārpurvošanās procesi atjaunojas, ja tiek aizsprostoti novadgrāvji, kas ierīkoti pārpurvotajās teritorijās. Bieži to ietekmē arī bebru darbība.

Kā plūdu apdraudētas minētas Daugavas applūstošās teritorijas un bebru postījumu rezultātā applūstošās teritorijas gar upēm visā pagasta teritorijā.

Kā iespējama aizsargdambis pret plūdiem Jēkabpilī minēts turpmākās izpētes teritorijā iekļautais apvedceļš ap Jēkabpili divos variantos dienvidos no pilsētas ar tiltu pāri Daugavai Ābeļu salas rajonā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir teikts, ka “6.35.1. *Plānotās (atļautās) izmantošanas kartē attēlotas 1% applūšanas zona, kas ir būvniecībai nelabvēlīga teritorija*” un šīs teritorijas ir attēlotas paskaidrojuma raksta 3. pielikumā, kā arī informācija ir pieejama vektordatu formā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir noteiktas arī prasības būvniecībai applūstošajās teritorijās.

6.35.3. *Applūstošās teritorijās ievērot AL 37. panta (1) punkta 4) apakšpunktu.*

6.35.4. *Nepieciešamības gadījumā izvērtēt pretplūdu pasākumu veikšanu konkrētā īpašumā lauku teritorijā esošai apbūvei. Esošai apbūvei ciemos pretplūdu pasākumi veicami kompleksi noteiktai ciema daļai, nevis vienam īpašumam.*

6.35.5. *Visi pretplūdu pasākumi esoši apbūvei veicami par nekustamo īpašnieku līdzekļiem un pretplūdu pasākumiem izstrādājams atsevišķs projekts pirms pamata (galvenās) būves būvniecības uzsākšanas, kā arī tie realizējami un nododami ekspluatācijā saskaņā ar tehniskajiem noteikumiem.*

Dignājas pagastā

Teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā ir minētas applūstošās teritorijas Daugavas krastā, kur *“plūdu briesmām ir pakļautas 8 mājas ar 15 cilvēkiem, 28 ha platība”*.

Teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas kartē ir attēlota *“īslaicīgās applūšanas riska teritorijas”* no Vandāniem līdz Dignājas skolai.

Dunavas pagastā

Teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā ir teikts, ka liela pagasta teritorijas daļa ir zemiene, kuru plūdu laikā klāj Daugavas ūdeņi, veidojas palieņu augsnes. Zemākā ieplaka (87,9 m vjl.) atrodas pie Daugavas uz austrumiem no Ružusalas, kur upe plūstot lēzenajā senlejā, pavasaros izraisa plūdus. Visvairāk plūdiem pakļautās teritorijas pagastā ir Daugavsala Cukuriņu ciemā. Plūdi ilgst ~ 10 – 30 dienu garumā. Palu laikā tiek izskaloti sējumi, pārrauti autoceļi un no apkārtējās vides tiek „atgrieztas” apmēram 23 dzīvojamās mājas. Ik gadu applūst apmēram 700 ha lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Ceļa posms Dunava – Cukuriņi bieži ir pārplūdis, satiksme uz Ilūkstes pusi tiek pārtraukta uz ilgāku laiku, līdz ceļa posmu atjaunošanai.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir noteiktas prasības *plūdu riska teritorijām”, taču jāņem vērā, ka Cukuriņu un Sudrabkalna ciemos Daugavai ir noteikta tikai minimāla 10 m plata aizsargjosla.*

(1) Teritorijas plānojumā ir noteiktas un iezīmētas 1% plūdu riska teritorijas Daugavai. Ja tās sakrīt ar upes aizsargjoslu, saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 37. punkta 4. apakšpunktu, šajās teritorijās ir aizliegts celt ēkas un būves, izņemot īslaicīgas lietošanas būves, tai skaitā laivu piestātnes, glābšanas stacijas u.c. ar sportu un rekreāciju saistītas būves, kā arī mazēkas lauku apvidū un šim nolūkam īpaši paredzētās aizsargbūves vai teritorijas uzbēršanu.

(2) Plūdu riska teritorijās aizliegts ierīkot jaunas kapsētas, atkritumu apglabāšanas poligonus un atkritumu izgāztnes.

(3) Ņemot vērā teritorijas plānojuma kartogrāfiskā materiāla mēroga noteiktību (M 1:15 000), 1% plūdu varbūtības riska teritorijas un maksimālās plūdu augstuma atzīmes jāprecizē, licenzētā mērniecības firmā izgatavojot topogrāfisko uzņēmumu (plānu) ar mēroga precizitāti M 1:500, kurā applūduma līnija tiek precizēta atbilstoši konkrētajā vietā aprēķinātajam ūdensteces maksimālajam ūdens līmenim ar 1% nodrošinājumu Baltijas augstumu sistēmā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir noteiktas arī konkrētas augstuma atzīmes, kas atbilst 1% plūdu riskam: *“Lai nodrošinātu pretplūdu aizsardzību, jāņem vērā, ka Daugavas 1% plūdu riska maksimālais līmenis ar 1% varbūtību Dunavas pagastā pēc LVGMA 2007. gada datiem mainās no 89,40 m BS ziemeļos pie pagasta robežas ar Dignājas pagastu līdz 92,20 m BS dienvidos pie pagasta robežas ar Dvietes pagastu.”*

Iepriekšminētās plūdu riska teritorijas ir attēlotas Dunavas pagasta plānotās (atļautās) izmantošanas kartē.

2.2. Jēkabpils novada applūstošo un plūdu riska teritoriju īpatnības

Jēkabpils novadā savstarpēji atšķirīgas ir Daugavas, Dvietes un Ziemeļsusējas applūstošās teritorijas.

Daugavas applūstošās teritorijas raksturīgas ar ievērojamu ūdens līmeņa celšanos. Pēc Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras sniegtās informācijas maksimālais ūdens līmenis ar 10 % pārsniegšanas varbūtību vidējo ilggadīgo ūdens līmeni pie Jēkabpils novada ziemeļrietumu robežas pārsniedz par 4 metriem, bet pie novada dienvidaustrumu robežas – pat par 6 metriem. Ekstremālos plūdus ūdens līmenis var paaugstināties vēl par 1 – 2 metriem.

Jēkabpils novadā Daugavai galvenokārt raksturīga šaura palienes josla un augsts krasts. Ievērojami platāka paliene ir vienīgi starp Vandāniem un Dignāju. Taču palu un plūdu laikā plašas ieplakas applūst pa mazo upīšu – Eglonas, Olājas, Melnupītes u.c. ielejām. Rezultātā Dunavas pagastā izveidojas situācija, ka applūstošās teritorijas ietver neaplūstošas “salas” ar viensētām un ceļu Daugavas krastā.

Dvieteī raksturīga izteikta ieleja, ko arī ietekmē ūdens līmenis Daugavā, īpaši lejpus Jēkabpils novada robežas. Dviete Jēkabpils novadā ir regulēta un tās palienes ir meliorētas.

Savukārt **Ziemeļsusējai** un tās pietekām Aldaunīcai un Vārzgūnei raksturīgas izteiktas palienes, kur pali un plūdi neapdraud apdzīvotas vietas.

2.3. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšanai izmantotie kritēriji

Ņemot vērā virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu un applūstošo teritoriju noteikšanas mērķi, MK apstiprinātajā metodikā minēto, kā arī vietas specifiskos apstākļus, applūstošo teritoriju noteikšanai Jēkabpils novada teritorijā izmantoti sekojoši kritēriji:

1) **aprēķinātā plūdu riska ar 10 % varbūtību augstuma atzīme** ir svarīgs kritērijs, kas jāņem vērā nosakot Daugavas applūstošās teritorijas. Tāpat arī jāņem vērā **aprēķinātā plūdu riska ar 1 % varbūtību augstuma atzīme**, nosakot Daugavas plūdu riska teritorijas;

2) **dabā konstatējamās regulāri applūstošo teritoriju robežas, kas izveidojušās tiešas ūdens iedarbības vai saimnieciskas darbības dēļ, piemēram, izteikta robeža reljefā** ir raksturīga pazīme, kas norāda palienes, terases vai ieplakas robežu. Parasti šajā vietā mainās arī zemes apsaimniekošanas veids un ir redzama arī aramzemes un pļavu, aramzemes un mežu, apbūves un pļavu robeža;

3) ļoti raksturīgas pazīmes ir **mitrumu mīloši augi un palienēm tipiskas augu sabiedrības, augsnes pārmitrums**. Palieņu pļavu augāju veido parastais miežabrālis *Phalaroides arundinacea*, pļavas lapsaste *Alopecurus pratense*, slaidais grīslis *Carex acuta*, ciņu grīslis *Carex caespitosa*, parastā vīgrīze *Filipendula ulmaria*, ciņusmilga *Deschampsia cespitosa*, purva gandrene *Geranium palustre* u.c. mitrām un slapjām pļavām raksturīgas augu sugas. Applūstošajām teritorijām raksturīgas arī niedru audze, un kārkļu krūmāji un melnalkšņu meži;

4) **esošās infrastruktūras, hidrotehniskās un civilās būvniecības radītā ietekme uz palienes mitruma režīmu un dabīgo veģetāciju teritorijās, kurās ir daļēji vai pilnīgi izmainījies mitruma režīms** – kā applūstošās teritorijas robeža ir noteikti arī dambji un ceļu uzbērums, arī viensētas parasti neatrodas applūstošajās teritorijās;

5) applūšanas robežu raksturo **sanesas, arī attekas un vecupes** ir ielejas zemākās, applūstošās daļas raksturīga pazīme;

6) izmantota arī **pašvaldību un vietējo iedzīvotāju sniegtā informācija** par teritoriju applūšanu.

2.4. Applūstošo un plūdu riska teritoriju attēlošana grafiskajā materiālā un robežas

Applūstošās teritorijas robeža ir attēlota ortofoto kartē atbilstoši iepriekš minētajiem kritērijiem un ortofoto kartē saskatāmajām kontūrām, papildus izmantojot arī augstuma līnijas un augstuma atzīmes atbilstoši PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskās kartes pamatnei ar mēroga noteiktību 1:10 000.

Arī plūdu riska teritoriju robežas ir attēlotas atbilstoši kontūrām ortofoto kartē, ņemot vērā augstuma līnijas PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskajā kartē ar mēroga noteiktību 1:10 000.

Šī darba ietvaros noteiktās plūdu riska un applūstošās teritorijas ir attēlotas Jēkabpils novada teritorijas plānojuma 2013. – 2015. gadam III „Grafiskajā daļā” kartē „Jēkabpils novada teritorijas funkcionālais zonējums un apgrūtinātās teritorijas, objekti un to aizsargjoslas” un ciemu teritorijas funkcionālā zonējuma un apgrūtināto teritoriju, objektu un to aizsargjoslu kartēs un I daļā „Paskaidrojuma rakstā” Pielikuma Nr.2 9.attēlā.

Ņemot vērā to, ka ortofoto kartē augāja robežas ne vienmēr ir precīzi atšķiramas, kā arī pieejamās topogrāfiskās kartes mērogā 1:10 000 detalizācijas pakāpi, iespējamās neprecizitātes applūstošās teritorijas attēlojumā grafiskajā materiālā. Bez tam applūstošās teritorijas robežas precizēšana var būt nepieciešama arī gadījumos, kad tiek iegūta precīzāka informācija par zemes gabala reljefu, tostarp augstuma atzīmēm. Tādēļ applūstošās teritorijas robeža un ar to saistītā virszemes ūdensobjektu aizsargjosla ir precizējama arī turpmākajā plānošanas un projektēšanas gaitā, izstrādājot lokālplānojumus, detālplānojumus vai, ja detālplānojuma izstrāde nav nepieciešama, zemes ierīcības projektos vai būvprojekta ģenerālplāna sastāvā, kad tiek izmantots kartogrāfiskais materiāls ar lielāku mēroga precizitāti (M 1:2000 detālplānojumiem un M 1:500 zemes ierīcības un būvprojektiem). Applūstošās teritorijas un virszemes ūdensobjekta aizsargjoslas precizēšanai veic topogrāfisko uzmērīšanu un apsekošanu dabā, pieaicinot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sertificētu biotopu un sugu ekspertu. Šī darba sagatavošanas laikā sugu un biotopu aizsardzības jomā ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtību nosaka 2010. gada 16. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 267 „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu un darbības uzraudzības kārtība”. Nepieciešamības gadījumā veicami arī aprēķini, lai noteiktu plūdu risku.

3. Jēkabpils novadā esošo applūstošo teritoriju raksturojums

Aizsargājamo sugu un biotopu inventarizācija šī darba ietvaros nav veikta, applūstošo teritoriju raksturošanai izmantota līdz šim konstatētā un Lauku atbalsta dienesta, Valsts meža dienesta un Dabas aizsardzības pārvaldes datubāzēs reģistrētā informācija par bioloģiski vērtīgajiem zālājiem, dabiskajiem meža biotopiem un pārējām mežaudzēm, īpaši aizsargājamajiem biotopiem.

Applūstošās teritorijas Jēkabpils novadā aizņem gan dabiskas un bioloģiski vērtīgas ekosistēmas – palieņu u.c. pļavas, meži un krūmāji, gan aramzemes platības. Kā palu ūdeņu telpa ekoloģiski nozīmīgas ir visas applūstošās un neapbūvētās plūdu riska teritorijas, īpaši svarīgas tās ir Daugavas kopējā ūdens režīma veidošanā.

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nozīmīgākās Jēkabpils novada applūstošās teritorijas ir:

- Daugavas paliene un krasta nogāze, kā arī citas dabiskās pļavas un ganības,
- Daugavas salas,
- Ziemeļsusējas, Aldaunīcas un Vārzgūnes palienes.

Šeit ir sastopamas dažādu pļavu augu sabiedrības, ko veido ne tikai slapjām un mitrām parastā miežabrāļa, slaidā grīšļa, ciņu grīšļa un parastās vīgriezies pļavām raksturīgas augu sugas, bet arī mēreni mitrām un sausām kaļķainām pļavām raksturīgas augu sugas. Eiropas Savienībā aizsargājami biotopi 6450 *Palieņu zālāji*, 6270 *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas* un 6510 *Mēreni mitras pļavas* ir reģistrēti Ziemeļsusējas palienē dabas lieguma “Ābeļi” teritorijā, taču bioloģiski vērtīgo zālāju datubāzē reģistrētais sugu sastāvs liecina, ka šie aizsargājami biotopi, kā arī 6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs* ir sastopami arī Daugavas applūstošajās teritorijās. Kartogrāfiskais materiāls liecina, ka šajās teritorijās aizsargājami biotopi varētu būt sastopami arī līdz šim neregistrētās vietās.

Savdabīgas ir neapdzīvotās salas Daugavā, kur augājs ir veidojies dabiski. Īpaši nozīmīga ir viena no Ābeļu salām, kur ir reģistrēti veci un dabiski (dabiskam meža biotopam atbilstoši) ozolu, apšu un priežu meži.

Daugava, kā arī Ziemeļsusējas, Aldaunīcas, Vārzgūnes u.c. upju neregulētie posmi atbilst Eiropas Savienībā aizsargājamam biotopam 3260 *Upju straujtecēs un dabiski upju posmi*.

Daugavas applūstošajā teritorijā lielas platības aizņem arī lauksaimniecības zemes, kas tiek izmantotas kā aramzemes vai zālāji.

Kopējā Jēkabpils novada teritorijā noteikto applūstošo teritoriju platība ir 1743,62 ha, tajā skaitā Daugavas (kopā ar Eglonas un Olājas lejtecēm) applūstošā teritorija aizņem 1131,92 ha, Dvietes applūstošā teritorija – 270,70 ha, Ziemeļsusējas (kopā ar pietekām) – 341 ha.

3.1. Applūstošo teritoriju izmantošana

Jēkabpils novadā applūstošās teritorijas ir nozīmīgas palu ūdeņu noteces regulēšanā, kā arī ir ļoti nozīmīgas dabisko un aizsargājamo biotopu izplatības teritorijas un sugu migrācijas koridori, īpaši Daugavas ieleja. Jāņem vērā arī tas, ka daudzas mazās upes novada teritorijā ir regulētas, un Ziemeļsusēja un tās pieteku neregulētie posmi otrs nozīmīgākais dabisko upju ekosistēmu komplekss Jēkabpils novadā.

Lai sasniegtu Aizsargjoslu likumā izvirzītos ūdensteces un ūdenstilpes, kā arī ainavas aizsardzības mērķus, likums nosaka būtiskus būvniecības ierobežojumus applūstošajās teritorijās. Kopumā applūstošo teritoriju, kuras atbilstoši Aizsargjoslu likumam ir jāietver virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās, izmantošana plānojama, ievērojot Aizsargjoslu likuma 37. pantā noteiktās prasības. Likums nosaka, ka applūstošajās teritorijās ir aizliegts veikt teritorijas uzbēršanu, būvēt ēkas un būves, kā arī aizsargdambjus, izņemot:

- a) īslaicīgas lietošanas būvju un mazēku būvniecību;
- b) esošo būvju renovāciju;
- c) kultūras pieminekļu restaurāciju;
- d) transporta un elektronisko sakaru tīklu būvju būvniecību, ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu, ūdens ņemšanas ietaišu un maģistrālo cauruļvadu būvniecību, enerģijas pārvades un sadales būvju būvniecību;
- e) peldvietu, eliņu, laivu un motorizēto ūdens transportlīdzekļu pietātņu būvniecību;
- f) jahtu ostu būvniecību, kurās paredzētas ne mazāk kā 25 atpūtas kuģu stāvvietas ūdenī, un to darbības nodrošināšanai nepieciešamo būvju un infrastruktūras objektu būvniecību;
- g) valsts meteoroloģisko un hidroloģisko novērojumu staciju un posteņu un citu stacionāru valsts nozīmes monitoringa punktu un posteņu būvniecību;
- h) biotopu apsaimniekošanai nepieciešamo īslaicīgas lietošanas būvju un dabas tūrismam nepieciešamo skatu torņu, laipu u.tml. objektu būvniecību;
- i) inženieraizsardzības un hidrotehnisko būvju izbūvi esošās apbūves aizsardzībai pret paliem vai plūdiem un stacionārās aizsardzības būves piesārņojuma aizturēšanai un savākšanai;
- j) teritorijas uzbēršanu šā punkta "d", "e", "f", "g" un "i" apakšpunktā noteiktās būvniecības īstenošanai.

Ņemot vērā aplūstošo teritoriju ekoloģisko lomu, tajās sastopamās dabas vērtības, kā arī ievērojot Aizsargjoslu likuma prasības, **ieteicams arī turpmāk šīs teritorijas attīstīt kā bioloģiski un ainaviski nozīmīgas lauksaimniecības, mežsaimniecības, apstādījumu, tūrisma un rekreācijas teritorijas.**

Lai palielinātu applūstošo teritoriju ainavisko un bioloģisko vērtību, kā arī veicinātu to ilgtspējīgu un saimniecisku izmantošanu, ieteicams:

- 1) saglabāt neapdzīvoto salu dabiskās ekosistēmas;
- 2) atbalstīt un veicināt pļavu izmantošanu siena ieguvei un ganībām, neierīkot jaunas aramzemes platības dabiskajās pļavās, kā arī neapmežot tās;
- 3) veikt saudzīgu mežsaimniecisko darbību (kopšanas un izlases cirtes) un pārdomātu koku un krūmu ciršanu ārpus meža zemes, lai sekmētu platlapju (ozolu, liepu, gobu,

- vīksnu, kļavu), vītolu, melnalkšņu mežaudžu veidošanos, kā arī saglabātos un veidotos iepriekš minēto koku sugu grupas ūdeņu krastos ārpus meža zemes;
- 4) nepieciešamības gadījumā veikt arī upju apsaimniekošanas pasākumus – izvākt koku un zaru sanesumus, bebru dambjus, upē ielīkušos kokus un krūmus, kas traucē ūdens plūsmai, izvākt blīvas ūdensaugu audzes;
 - 5) uzturēt pļavu apsaimniekošanai nepieciešamās meliorācijas sistēmas;
 - 6) neveikt dabisko upju un strautu posmu regulēšanu un neierīkot jaunas meliorācijas sistēmas, kas būtiski maina palieņu dabisko ūdens režīmu;
 - 7) plānojot un veicot regulēto upju – valsts nozīmes ūdens noteku renovāciju un rekonstrukciju, ņemt vērā un veicināt upju dabiskošanās procesus, pieļaujot arī meliorēto palieņu daļēju applūšanu;
 - 8) lauksaimniecības zemēs, sevišķi mitrākajās un biežāk applūstošajās vietās gar upēm un grāvjiem ierīkot un apsaimniekot ilggadīgos zālājus;
 - 9) apdzīvotās un apmeklētās vietās, ņemot vērā plūdu ietekmi, izplānot, ierīkot un uzturēt labiekārtotas dabas un apstādījumu teritorijas ar apmeklētājiem nepieciešamo infrastruktūru (takas, atpūtas vietas u.tml.) un uzturēt un apsaimniekot ierīkoto infrastruktūru (savākt atkritumus, savlaicīgi izplaut u.tml.).

4. Plūdu riska teritorijas

Ņemot vērā Daugavas ūdens režīmu, Jēkabpils novadā papildus applūstošajām teritorijām, kuras noteiktas atbilstoši MK apstiprinātajai metodikai, ir izdalītas arī plūdu riska teritorijas, kuras applūst ar 1 % - 10 % varbūtību. Bīstamākais periods ir pavasara ledus iešanas laikā, kad var rasties ledus sastrēgumi un ūdens līmenis var sasniegt kritisku līmeni dažu stundu laikā. Paaugstinoties ūdens līmenim, pa ūdenstecēm applūst arī ar upes palieni tieši nesaistītas, nereti no upes visai tālu esošas ieplakas. Līdz ar to novada turpmākās izmantošanas plānošanai ir svarīgi apzināt arī plūdu riska teritorijas.

Jēkabpils novadā plūdu riska teritorijas ir noteiktas Daugavai un tās pietekai Olājai, to kopējā platība 1110,07 ha. Lielākās plūdu riska teritoriju platības atrodas Dunavas pagastā.

Plānojot apbūvi vai citu izmantošanu plūdu riska teritorijās, jāņem vērā gan to nozīme kopējā hidroloģiskajā sistēmā, gan tur sastopamās dabas vērtības. Tādēļ plānojot izmantošanu, kas paredz būtiski novērst šo teritoriju applūšanu, vispirms būtu jāmodelē ietekme uz Daugavas kopējo ūdens režīmu. Šajās teritorijās applūšanas un pieļaujamās apbūves robeža precizējama turpmākās plānošanas vai būvprojektēšanas gaitā, veicot topogrāfisko uzmērīšanu, apsekošanu dabā, pieaicinot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sertificētu biotopu un sugu ekspertu, un nepieciešamības gadījumā veicot arī aprēķinus plūdu riska noteikšanai.

Secinājumi un priekšlikumi applūstošo teritoriju apsaimniekošanai

1. Pašlaik spēkā esošajos Jēkabpils novada teritorijas plānojumos virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas ir noteiktas un attēlotas atbilstoši Aizsargjoslu likuma prasībām, kuras bija spēkā plānojumu izstrādes laikā. Platāka aizsargjosla nekā minimāli nosaka Aizsargjoslu likums ir noteikta Daugavai (50 m) Ābeļu pagasta Lašu ciemā, uz Dignājas pagasta Vandānu ciemu attiecināts aizsargjoslas platums kā lauku teritorijā. Taču jāatzīmē, ka plūdu riskam pakļautajos Dunavas pagasta ciemos arī Daugavai ir noteikta tikai minimāla 10 m aizsargjosla. Visu pagastu teritorijas plānojumi, izņemot Rubenes pagasta teritorijas plānojuma grozījumus, ir izstrādāti pirms stājās spēkā grozījumi Aizsargjoslu likumā attiecībā uz applūstošo teritoriju noteikšanu un attēlošanu teritorijas plānojumā, un applūstošās teritorijas un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas nav noteiktas pēc pašlaik spēkā esošās metodikas.

2. Applūstošās teritorijas Jēkabpils novada teritorijā šī darba ietvaros ir noteiktas pēc dabā konstatējamām pazīmēm, kā arī ņemot vērā aprēķināto 10 % plūdu riska augstuma atzīmi. Applūstošās teritorijas robežas iezīmētas ortofoto kartē atbilstoši tajā redzamajām kontūrām un topogrāfiskās kartes ar mēroga noteiktību 1:10 000 augstuma līnijām un augstuma atzīmēm.
3. Jēkabpils novadā applūstošās teritorijas aizņem gan dabiski un daļēji dabiski biotopi – zālāji, meži un krūmāji, gan aramzeme un citas lauksaimniecības zemes. Bioloģiski vērtīgākās applūstošās teritorijas ir Daugavas palīene un krasta nogāze, citas dabiskās pļavas un ganības, Daugavas salas, kā arī Ziemeļsusējas, Aldaunīcas un Vārzgūnes palienes. Šajās teritorijās ir sastopami arī Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamie biotopi *6450 Palieņu zālāji*, *6270 Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas* un *6510 Mēreni mitras pļavas*, *6210 Sausi zālāji kaļķainās augsnēs*, *3260 Upju straujtecēs un dabiski upju posmi*.
4. Atbilstoši Aizsargjoslu likuma prasībām, virszemes ūdensobjektu aizsargjoslā ir jāiekļauj visa atbilstoši MK apstiprinātajai metodikai noteiktā applūstošā teritorija.
5. Jēkabpils novada teritorijas plānojumā applūstošajās teritorijās nepieciešams noteikt tādas plānotās (atļautās) izmantošanas nosacījumus, kas veicinātu palieņu un ūdeņu krastmalu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, tostarp sekmētu Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamo biotopu un ainavisko vērtību saglabāšanos (skat. 3.1. nodaļu).
6. Ņemot vērā to, ka šajā darbā applūstošās teritorijas noteikšanai izmantotas kartes ar mēroga noteiktību 1:10 000, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos nepieciešams noteikt, ka applūstošās teritorijas robežu precizē turpmākajā plānošanas un projektēšanas gaitā, kad tiek izmantots kartogrāfiskais materiāls ar lielāku mēroga precizitāti – izstrādājot lokālplānojumu, detālplānojumu, zemes ierīcības projektu vai būvprojekta ģenerālplānu. Applūstošās teritorijas un virszemes ūdensobjekta aizsargjoslas precizēšanai veic topogrāfisko uzmērīšanu un apsekošanu dabā, pieaicinot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sertificētu biotopu un sugu ekspertu.
7. Jēkabpils novada teritorijas plānojumā nepieciešams norādīt arī plūdu riska teritorijas, kuras nav iekļautas atbilstoši MK apstiprinātajai metodikai noteiktajās applūstošajās teritorijās, bet kur ir iespējama applūšana pie augstākiem ūdens līmeņiem. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos nepieciešams noteikt to, ka applūstošās teritorijas robežu nepabūvētās plūda riska teritorijās jānosaka turpmākās plānošanas un būvprojektēšanas laikā, veicot detalizētu izpēti dabā un topogrāfisko uzmērīšanu. Plānojot teritorijas izmantošanu, kas paredz ievērojami samazināt šo teritoriju applūšanu, nepieciešams izvērtēt iespējamo ietekmi uz Daugavas hidroloģisko režīmu.
8. Jēkabpils novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir nepieciešams iekļaut nosacījumu, ka būvniecības gadījumā applūstošās teritorijas robežu upju un ezeru aizsargjoslās, kur tā nav norādīta teritorijas plānojuma kartogrāfiskajā materiālā, ir jānosaka turpmākās plānošanas vai būvprojektēšanas gaitā, veicot detalizētu izpēti dabā un topogrāfisko uzmērīšanu.

Informācijas avoti

Auniņš A. (red.) 2010. Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. Latvijas Dabas fonds, Rīga, 320 lpp.

Aizsargjoslu likums. LR likums, 05.02.1997. ar grozījumiem 21.02.2002., 19.06.2003., 22.06.2005., 06.03.2008., 14.05.2009.

Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu. MK noteikumi Nr.421, 05.12.2000. ar grozījumiem 25.01.2005., 27.01.2009.

Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu. MK noteikumi Nr.396, 14.11.2000. ar grozījumiem 27.07.2004.

Noteikumi par teritoriju plānojumiem. MK noteikumi Nr. 62, 24.02.1998. (spēkā līdz 09.12.2000.).

Noteikumi par teritoriju plānojumiem. MK noteikumi Nr. 423, 05.12.2000. (spēkā līdz 31.12.2003.).

Vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma noteikumi. MK noteikumi Nr.34. 13.01.2004. (spēkā līdz 04.11.2004.).

Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi. MK noteikumi Nr.883, 19.10.2004. (spēkā līdz 10.10.2009.).

Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi. MK noteikumi Nr.1148, 06.10.2009.

Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodika. MK noteikumi Nr.406, 03.06.2008. ar grozījumiem 20.04.2010.

www.daba.gov.lv

www.jekabpilsnovads.lv

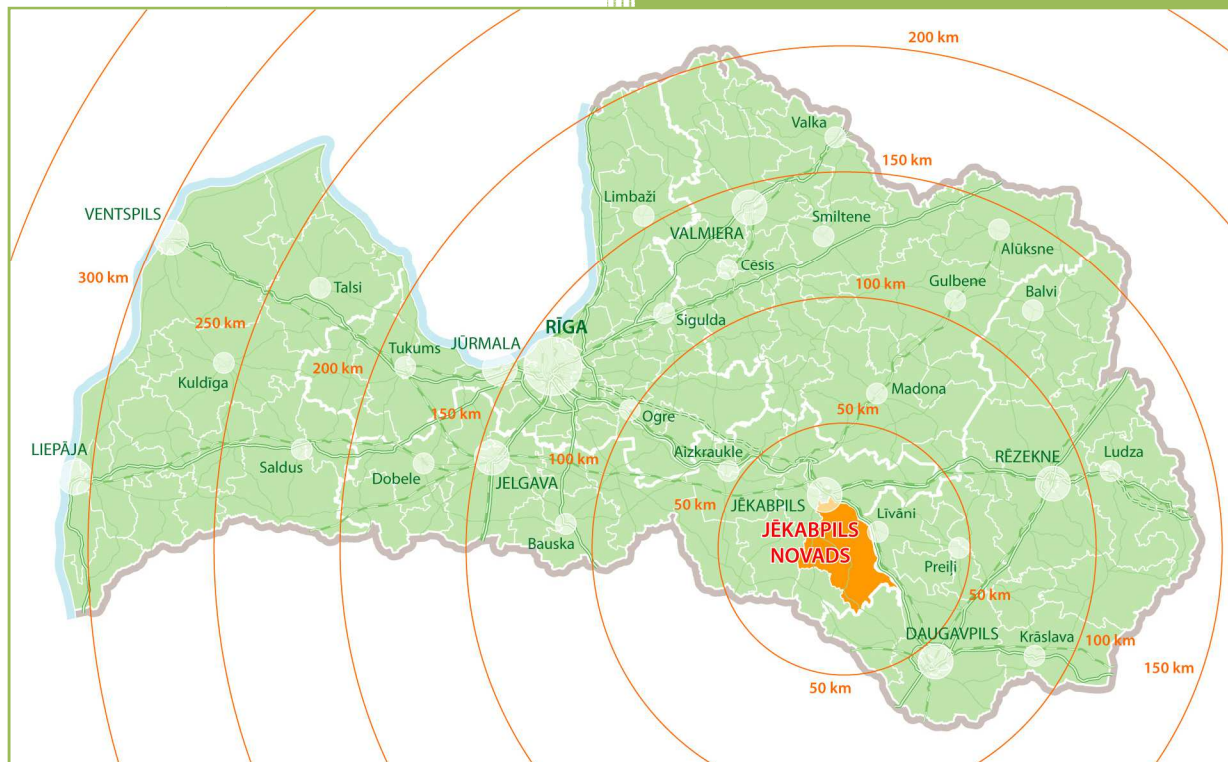
www.karte.lad.gov.lv

www.likumi.lv

APSTIPRINĀTS
ar Jēkabpils novada domes
22.08.2013. lēmumu,
Nr.288
Jēkabpils novada domes priekšsēdētājs

_____ Edvīns Menķis

Jēkabpils novada teritorijas plānojums 2013.-2025. gadam APPLŪSTOŠO TERITORIJU NOTEIKŠANA JĒKABPILS NOVADĀ

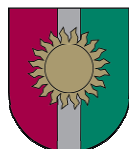

Pasūtītājs: Jēkabpils novada pašvaldība

Reģistrācijas Nr. 90009116789
Adrese: Rīgas iela 150a,
Jēkabpils, LV-5202, tālr. 65220830

Izpildītājs: SIA „Grupa 93”, L. Eņģele

Reģistrācijas Nr. 50103129191
Adrese: Kr. Barona iela 3-4,
Rīga, LV-1050, tālr. 67217043

grupa93

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

SATURS

Ievads	3
1. Aizsargjoslu likumā un Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodikā dotie nosacījumi aizsargjoslu un applūstošo teritoriju noteikšanai.....	4
2. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšana Jēkabpils novadā.....	5
2.1. Applūstošās un plūdu riska teritorijas un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas spēkā esošajā Jēkabpils novada teritorijas plānojumā	5
2.2. Jēkabpils novada applūstošo un plūdu riska teritoriju īpatnības.....	7
2.3. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšanai izmantotie kritēriji	8
2.4. Applūstošo un plūdu riska teritoriju attēlošana grafiskajā materiālā un robežas.....	8
3. Jēkabpils novadā esošo applūstošo teritoriju raksturojums	9
3.1. Applūstošo teritoriju izmantošana	10
4. Plūdu riska teritorijas	11
Secinājumi un priekšlikumi applūstošo teritoriju apsaimniekošanai.....	11
Informācijas avoti	13

Ievads

Darbs veikts Jēkabpils novada teritorijas plānojuma 2013. – 2025. gadam izstrādes vajadzībām.

Lai noteiktu applūstošo teritoriju saskaņā ar Aizsargjoslu likumu un Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodiku (Ministru kabineta noteikumi Nr. 406, 03.06.2008.):

- 1) izmantota Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra sniegtā informācija par aprēķinātajām 10 % plūdu riska augstuma atzīmēm;
- 2) izvērtēta informācija pašlaik spēkā esošajā Jēkabpils novada teritorijas plānojumā, blakus esošo pašvaldību teritorijas plānojumos, novada tuvumā esošo hidroloģisko novērojumu staciju dati un pieejamā informācija par reģistrētajiem aizsargājamajiem biotopiem, bioloģiski vērtīgajiem zālājiem, dabiskajiem meža biotopiem, kā arī izmantota pašvaldības speciālistu un iedzīvotāju sniegtā informācija par novēroto teritoriju applūšanu;
- 3) izlases veidā veikta teritorijas apsekošana dabā;
- 4) uz ortofoto kartes, izmantojot arī PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskās kartes ar mēroga noteiktību 1:10 000 augstuma līnijas un augstuma atzīmes, attēlota applūstošās teritorijas un plūdu riska teritorijas robežas;
- 5) pārskatā sniegta informācija par Jēkabpils novada teritorijā izmantotajiem kritērijiem applūstošo teritoriju noteikšanai, raksturota applūstošā teritorija no bioloģiskā viedokļa, kā arī sniegti priekšlikumi applūstošās teritorijas izmantošanas plānošanai un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas noteikšanai.

Darba autore L. Eņģele ir augu sugu un biotopu aizsardzības jomā (vaskulārie augi, meži un virsāji, purvi, zālāji, tekoši saldūdeņi, stāvoši saldūdeņi, jūras piekraste, alas, atsegumi un kritenes) sertificēta eksperte, sertifikāta Nr. 018, izsniegts Dabas aizsardzības pārvaldē 18.06.1010.

1. Aizsargjoslu likumā un Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodikā dotie nosacījumi aizsargjoslu un applūstošo teritoriju noteikšanai

Latvijas Republikas Aizsargjoslu likums nosaka, ka **aizsargjoslas** ir noteiktas platības, kuru uzdevums ir aizsargāt dažāda veida (gan dabiskus, gan mākslīgus) objektus no nevēlamas ārējās iedarbības, nodrošināt to ekspluatāciju un drošību vai pasargāt vidi un cilvēku no kāda objekta kaitīgās ietekmes (1. panta 1. punkts). Vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslas, tostarp arī virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas, tiek noteiktas ap objektiem un teritorijām, kas ir nozīmīgas no vides un dabas resursu aizsardzības un racionālas izmantošanas viedokļa. To galvenais uzdevums ir samazināt vai novērst antropogēnās negatīvās iedarbības ietekmi uz objektiem, kuriem noteiktas aizsargjoslas (5. pants). Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas nosaka ūdenstilpēm, ūdenstecēm un mākslīgiem ūdensobjektiem, lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz ūdens ekosistēmām, novērstu erozijas procesu attīstību, ierobežotu saimniecisko darbību applūstošajās teritorijās, kā arī saglabātu apvidum raksturīgo ainavu.

Aizsargjoslu likuma 7. panta 2. daļā ir noteikti minimālie virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu platumi atbilstoši ūdensteces garumam, ūdenstilpes platībai, atrašanās vietai lauku apvidos vai ciemā, vai pilsētā, kā arī specifiskos gadījumos – ja krastu veido vienlaidu dambis, mākslīgiem ūdensobjektiem, uz salām un pussalām un applūstošajās teritorijās.

Saskaņā ar Aizsargjoslu likumu **applūstošā teritorija** ir ūdensteces ielejas vai ūdenstilpes iepļakas daļa, kura palos vai plūdos pilnīgi vai daļēji applūst un kuras platums ūdensteces vai ūdenstilpes aizsardzības nolūkos tiek noteikts vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā atbilstoši likumā noteiktajai un Ministru kabineta apstiprinātajai metodikai (1. panta 11. punkts). Gan lauku apvidos, gan ciemos un pilsētās aizsargjoslā jāiekļauj visa applūstošā teritorija (7. panta 2. daļa).

Saskaņā ar Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodiku (Ministru kabineta noteikumi Nr. 406, 03.06.2008., turpmāk – MK apstiprinātā metodika) virszemes ūdensobjektiem aizsargjoslas nosaka pa izteiktām kontūrām dabā, piemēram, reljefu (izteiktām zemes virsmas augstuma izmaiņu vietām), ceļiem, ielām, meža nogabalu robežām, kvartālstigām, grāvjiem, kultivēto pļavu un aramzemes lauku robežām, apbūvētu vai labiekārtotu teritoriju robežām vai pa iedomātu līniju, ievērojot Aizsargjoslu likuma 7. pantā noteiktās prasības.

Saskaņā ar MK apstiprināto metodiku, teritorijas plānojumā nosakot applūstošo teritoriju, ņem vērā:

1) dabā konstatējamās regulāra applūduma pazīmes, piemēram, attekas un vecupes, atlikuši applūduma fragmenti, lāmas un peļķes, augsnes pārmitrums, mitrumu mīloši augi un palienēm tipiskas augu sabiedrības, aluviāla augsne uz aluviāliem un limniskiem nogulumiem, sanesu materiāls (smiltis, dūņas, ūdensaugu atliekas);

2) dabā konstatējamās regulāri applūstošo teritoriju robežas, kas izveidojušās tiešas ūdens iedarbības vai saimnieciskas darbības dēļ, piemēram, izteikta robeža reljefā, dambis, valnis, uzbērums;

3) esošās infrastruktūras, hidrotehniskās un civilās būvniecības radīto ietekmi uz palienes mitruma režīmu un dabīgo veģetāciju teritorijās, kurās ir daļēji vai pilnīgi izmainījis mitruma režīms;

4) metodikā norādītos inženiertehniskos aprēķinus, ja applūstošo teritoriju nevar noteikt atbilstoši pazīmēm dabā.

2. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšana Jēkabpils novadā

Atbilstoši Latvijas teritorijas iedalījumam upju baseinu apgabalos, Jēkabpils novads atrodas Daugavas upju baseina apgabalā.

Novada hidrogrāfiskā tīkla pamatā ir Daugava ar pietekām Eglonu, Olāju, Skujpīti u.c. nelielām upītēm un Ziemeļsusēja ar pietekām Aldaunīcu, Vārzgūni, Zasu u.c. Novada dienvidu daļā atrodas arī Daugavas pietekas Dvietes augštece, savukārt no novada dienvidrietumu daļas pa Dienvidsusējas pietekām notece ir arī uz Lielupes baseinu. Dviete, kā arī mazās upītes Eglaine, Akņupīte Rožupīte, Skujupīte u.c. lielākoties ir regulētas.

Jēkabpils novadam tuvākās hidroloģisko novērojumu stacijas ir:

- “**Jēkabpils**” (atrodas Jēkabpilī, novērojumus veic Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs).
Šeit 1907.–2012. g. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **83,52 m BS** tika novērota 1981. gadā. Savukārt 2010. gadā šajā novērojumu stacijā fiksētā maksimālā ūdens līmeņa atzīme ir 80,83 m BS, 2011. gadā – 80,29 m BS, **22.04.2013. – 80,98 m BS**;
- hidrometriskajā postenī **Daugava-Meņķi**, kurš atradies 1 km lejpus Dubnas ietekas Daugavā, 1881. – 1957. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **89,52 m BS** fiksēta 1931. gada 1. maijā;
- “**Jersika**” (atrodas Daugavas labajā krastā Līvānu novada Jersikas ciemā, novērojumus veic Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs).
Šeit 1932.–2012. g. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **91,26 m BS** tika novērota 1956. gadā. Augsts ūdenslīmenis novērots arī 2010. gadā (89,22 m BS) un 2011. gadā (88,43 m BS). **22.04.2013. konstatēta 89,39 m BS** ūdens līmeņa atzīme;
- “**Dviete**” (atrodas 3 km no Dvietes ietekas Daugavā, Zemkopības ministrijas pakļautībā).
Šeit 1967. – 2006. g. veikto novērojumu laikā maksimālā ūdens līmeņa atzīme **91,62 m BS** konstatēta 1979. gadā.

Saskaņā ar Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra veiktajiem aprēķiniem un sniegto informāciju (vēstule Nr. 4-6/2048, 14.12.2012.) **Daugavas maksimālais ūdens līmenis ar 10 % applūšanas varbūtību:**

- **81,44 m BS** pie Jēkabpils novada ziemeļrietumu robežas;
- **91,53 m BS** pie Jēkabpils novada dienvidaustrumu robežas.

2.1. Applūstošās un plūdu riska teritorijas un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas spēkā esošajā Jēkabpils novada teritorijas plānojumā

Pēc vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas beigām Jēkabpils novada teritorijas plānojums kā saistošie noteikumi tika apstiprināts Jēkabpils novada domes sēdē 2009. gada 17. septembrī. Tas ietver Ābeļu pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 29.01.2008.), Dignājas pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 19.06.2007.), Dunavas pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 28.03.2008.), Kalna pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 30.11.2005.), Leimaņu pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 15.07.2008.), Rubenes pagasta teritorijas plānojumu (ar grozījumiem apstiprināts 21.05.2009.) un Zasas pagasta teritorijas plānojumu (apstiprināts 26.09.2002.).

Visi novadā ietilpstošo pagastu teritorijas plānojumi tika izstrādāti līdz 2008. gada 1. aprīlim, kad spēkā stājās grozījumi Aizsargjoslu likumā attiecībā uz applūstošo teritoriju robežu noteikšanu un aprobežojumiem tajās. Vienīgi Rubenes pagasta teritorijas plānojuma grozījumi ir izstrādāti pēc 2008. gada 1. aprīļa.

Līdz minēto grozījumu izdarīšanai Aizsargjoslu likumā bija noteikts, ka virszemes ūdensobjektu aizsargjoslā lauku apvidos jāiekļauj periodiski applūstošas palienes, kā arī pastāvēja būtiski būvniecības ierobežojumi virszemes ūdensobjektu 10 m aizsargjoslā un aizsargjoslā ietilpstošajās teritorijās ar applūdinājuma varbūtību vismaz reizi simts gados.

Ministru kabineta noteiktās prasības vietējo pašvaldību plānojuma sastāvam un tajā iekļaujamajai informācijai ir vairākas reizes mainījušās, taču jau „Noteikumos par teritoriju plānojumiem” (MK noteikumi Nr. 62, 28.02.1998.) bija iekļauta arī prasība noteikt aizsargjoslas un teritorijas, kurās ir ierobežota attīstība mūsdienu ģeoloģisko procesu dēļ, tostarp applūstošās un pārpurvotās teritorijas. Turpmāk Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi (MK noteikumi Nr. 883, 19.10.2004.) ietvēra prasību, ka nosakot teritorijas plānoto (atļauto izmantošanu) un izmantošanas un apbūves noteikumus, ir jāņem vērā arī aizsargjoslas, riska teritorijas un būvniecībai nelabvēlīgās teritorijas, kā arī teritorijas, kurām nepieciešama īpaša inženiertehniskā sagatavošana.

Jēkabpils novada teritorijas plānojumos ir ietvertas un atspoguļotas tolaik spēkā esošās Aizsargjoslu likuma prasības, atsevišķos gadījumos upēm nosakot arī platākas aizsargjoslas nekā likumā minimāli noteiktās (Ābeļu pagasta Lašu ciemā Daugavai noteikta 50 m aizsargjosla, uz Dignājas pagasta Vandānu ciemu attiecināts aizsargjoslas platums kā lauku teritorijā). Tomēr jāatzīmē, ka Dunavas pagasta ciemos arī Daugavai ir noteikta tikai minimāla 10 m aizsargjosla.

Zasas pagasta teritorijas plānojumā nav informācijas par applūšanas risku.

Leimaņu un Rubenes pagastu teritorijas plānojumos ir teikts, ka pagastos nav plūdu apdraudētu teritoriju, taču Rubenes pagastā atrodas daļa no dabas parka “Dviete”, kas ietver Dvietes palieni.

Kalna pagasta teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā kā riski ir minēta Briedes upes pārplūšana un Kalna ezera līmeņa celšanās Kalna ciema teritorijā, taču tas nav attēlots plānotās (atļautās) izmantošanas kartē un neatspoguļojas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos.

Palos un plūdus applūstošās teritorijas ir minētas Ābeļu, Dignājas un Dunavas pagastu teritorijas plānojumos.

Ābeļu pagastā

Ziemeļsusējas, Aldaunīcas un Vārzgūnes upes ir tipiskas mazās palieņu upes ar bieži sastopamiem bebru uzpludinātiem aizsprostiem. Palieņu pļavas, kur pēdējā laikā netiek saimnieciski izmantotas, pateicoties applūšanai pavasarī un rudenī tās neaizaug. Palieņu pļavu specifiskie edafiskie un hidroloģiskie apstākļi sekmējuši savdabīgas veģetācijas izveidošanos.

Pavasaros un rudenos ūdens līmeņa svārstības Daugavā ir ap 1,5 – 2 m. Plūdu draudi Daugavai reti.

Pagasta teritorijā izplatīta ir pārpurvošanās. Pārpurvošanās procesi atjaunojas, ja tiek aizsprostoti novadgrāvji, kas ierīkoti pārpurvotajās teritorijās. Bieži to ietekmē arī bebru darbība.

Kā plūdu apdraudētas minētas Daugavas applūstošās teritorijas un bebru postījumu rezultātā applūstošās teritorijas gar upēm visā pagasta teritorijā.

Kā iespējama aizsargdambis pret plūdiem Jēkabpilī minēts turpmākās izpētes teritorijā iekļautais apvedceļš ap Jēkabpili divos variantos dienvidos no pilsētas ar tiltu pāri Daugavai Ābeļu salas rajonā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir teikts, ka “6.35.1. *Plānotās (atļautās) izmantošanas kartē attēlotas 1% applūšanas zona, kas ir būvniecībai nelabvēlīga teritorija*” un šīs teritorijas ir attēlotas paskaidrojuma raksta 3. pielikumā, kā arī informācija ir pieejama vektordatu formā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir noteiktas arī prasības būvniecībai applūstošajās teritorijās.

6.35.3. *Applūstošās teritorijās ievērot AL 37. panta (1) punkta 4) apakšpunktu.*

6.35.4. *Nepieciešamības gadījumā izvērtēt pretplūdu pasākumu veikšanu konkrētā īpašumā lauku teritorijā esošai apbūvei. Esošai apbūvei ciemos pretplūdu pasākumi veicami kompleksi noteiktai ciema daļai, nevis vienam īpašumam.*

6.35.5. *Visi pretplūdu pasākumi esoši apbūvei veicami par nekustamo īpašnieku līdzekļiem un pretplūdu pasākumiem izstrādājams atsevišķs projekts pirms pamata (galvenās) būves būvniecības uzsākšanas, kā arī tie realizējami un nododami ekspluatācijā saskaņā ar tehniskajiem noteikumiem.*

Dignājas pagastā

Teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā ir minētas applūstošās teritorijas Daugavas krastā, kur *“plūdu briesmām ir pakļautas 8 mājas ar 15 cilvēkiem, 28 ha platība”.*

Teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas kartē ir attēlota *“īslaicīgās applūšanas riska teritorijas”* no Vandāniem līdz Dignājas skolai.

Dunavas pagastā

Teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā ir teikts, ka liela pagasta teritorijas daļa ir zemiene, kuru plūdu laikā klāj Daugavas ūdeņi, veidojas palieņu augsnes. Zemākā ieplaka (87,9 m vjl.) atrodas pie Daugavas uz austrumiem no Ružusalas, kur upe plūstot lēzenajā senleņķī, pavasaros izraisa plūdus. Visvairāk plūdiem pakļautās teritorijas pagastā ir Daugavsala Cukuriņu ciemā. Plūdi ilgst ~ 10 – 30 dienu garumā. Palu laikā tiek izskaloti sējumi, pārrauti autoceļi un no apkārtējās vides tiek „atgrieztas” apmēram 23 dzīvojamās mājas. Ik gadu applūst apmēram 700 ha lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Ceļa posms Dunava – Cukuriņi bieži ir pārplūdis, satiksme uz Ilūkstes pusi tiek pārtraukta uz ilgāku laiku, līdz ceļa posmu atjaunošanai.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir noteiktas prasības *plūdu riska teritorijām”,* taču jāņem vērā, ka Cukuriņu un Sudrabkalna ciemos Daugavai ir noteikta tikai minimāla 10 m plata aizsargjosla.

(1) Teritorijas plānojumā ir noteiktas un iezīmētas 1% plūdu riska teritorijas Daugavai. Ja tās sakrīt ar upes aizsargjoslu, saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 37. punkta 4. apakšpunktu, šajās teritorijās ir aizliegts celt ēkas un būves, izņemot īslaicīgas lietošanas būves, tai skaitā laivu piestātnes, glābšanas stacijas u.c. ar sportu un rekreāciju saistītas būves, kā arī mazēkas lauku apvidū un šim nolūkam īpaši paredzētās aizsargbūves vai teritorijas uzbēršanu.

(2) Plūdu riska teritorijās aizliegts ierīkot jaunas kapsētas, atkritumu apglabāšanas poligonus un atkritumu izgāztnes.

(3) Ņemot vērā teritorijas plānojuma kartogrāfiskā materiāla mēroga noteiktību (M 1:15 000), 1% plūdu varbūtības riska teritorijas un maksimālās plūdu augstuma atzīmes jāprecizē, licenzētā mērniecības firmā izgatavojot topogrāfisko uzņēmumu (plānu) ar mēroga precizitāti M 1:500, kurā applūduma līnija tiek precizēta atbilstoši konkrētajā vietā aprēķinātajam ūdensteces maksimālajam ūdens līmenim ar 1% nodrošinājumu Baltijas augstumu sistēmā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir noteiktas arī konkrētas augstuma atzīmes, kas atbilst 1% plūdu riskam: *“Lai nodrošinātu pretplūdu aizsardzību, jāņem vērā, ka Daugavas 1% plūdu riska maksimālais līmenis ar 1% varbūtību Dunavas pagastā pēc LVGMA 2007. gada datiem mainās no 89,40 m BS ziemeļos pie pagasta robežas ar Dignājas pagastu līdz 92,20 m BS dienvidos pie pagasta robežas ar Dvietes pagastu.”*

Iepriekšminētās plūdu riska teritorijas ir attēlotas Dunavas pagasta plānotās (atļautās) izmantošanas kartē.

2.2. Jēkabpils novada applūstošo un plūdu riska teritoriju īpatnības

Jēkabpils novadā savstarpēji atšķirīgas ir Daugavas, Dvietes un Ziemeļsusējas applūstošās teritorijas.

Daugavas applūstošās teritorijas raksturīgas ar ievērojamu ūdens līmeņa celšanos. Pēc Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras sniegtās informācijas maksimālais ūdens līmenis ar 10 % pārsniegšanas varbūtību vidējo ilggadīgo ūdens līmeni pie Jēkabpils novada ziemeļrietumu robežas pārsniedz par 4 metriem, bet pie novada dienvidaustrumu robežas – pat par 6 metriem. Ekstremālos plūdus ūdens līmenis var paaugstināties vēl par 1 – 2 metriem.

Jēkabpils novadā Daugavai galvenokārt raksturīga šaura palienes josla un augsts krasts. Ievērojami platāka paliene ir vienīgi starp Vandāniem un Dignāju. Taču palu un plūdu laikā plašas ieplakas applūst pa mazo upīšu – Eglonas, Olājas, Melnupītes u.c. ielejām. Rezultātā Dunavas pagastā izveidojas situācija, ka applūstošās teritorijas ietver neaplūstošas “salas” ar viensētām un ceļu Daugavas krastā.

Dvieteī raksturīga izteikta ieleja, ko arī ietekmē ūdens līmenis Daugavā, īpaši lejpus Jēkabpils novada robežas. Dviete Jēkabpils novadā ir regulēta un tās palienes ir meliorētas.

Savukārt **Ziemeļsusējai** un tās pietekām Aldaunīcai un Vārzgūnei raksturīgas izteiktas palienes, kur pali un plūdi neapdraud apdzīvotas vietas.

2.3. Applūstošo un plūdu riska teritoriju noteikšanai izmantotie kritēriji

Nemot vērā virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu un applūstošo teritoriju noteikšanas mērķi, MK apstiprinātajā metodikā minēto, kā arī vietas specifiskos apstākļus, applūstošo teritoriju noteikšanai Jēkabpils novada teritorijā izmantoti sekojoši kritēriji:

1) **aprēķinātā plūdu riska ar 10 % varbūtību augstuma atzīme** ir svarīgs kritērijs, kas jāņem vērā nosakot Daugavas applūstošās teritorijas. Tāpat arī jāņem vērā **aprēķinātā plūdu riska ar 1 % varbūtību augstuma atzīme**, nosakot Daugavas plūdu riska teritorijas;

2) **dabā konstatējamās regulāri applūstošo teritoriju robežas, kas izveidojušās tiešas ūdens iedarbības vai saimnieciskas darbības dēļ, piemēram, izteikta robeža reljefā** ir raksturīga pazīme, kas norāda palienes, terases vai ieplakas robežu. Parasti šajā vietā mainās arī zemes apsaimniekošanas veids un ir redzama arī aramzemes un pļavu, aramzemes un mežu, apbūves un pļavu robeža;

3) ļoti raksturīgas pazīmes ir **mitrumu mīloši augi un palienēm tipiskas augu sabiedrības, augsnes pārmitrums**. Palieņu pļavu augāju veido parastais miežabrālis *Phalaroides arundinacea*, pļavas lapsaste *Alopecurus pratense*, slaidais grīslis *Carex acuta*, ciņu grīslis *Carex caespitosa*, parastā vīgrīze *Filipendula ulmaria*, ciņusmilga *Deschampsia cespitosa*, purva gandrene *Geranium palustre* u.c. mitrām un slapjām pļavām raksturīgas augu sugas. Applūstošajām teritorijām raksturīgas arī niedru audze, un kārkļu krūmāji un melnalkšņu meži;

4) **esošās infrastruktūras, hidrotehniskās un civilās būvniecības radītā ietekme uz palienes mitruma režīmu un dabīgo veģetāciju teritorijās, kurās ir daļēji vai pilnīgi izmainījies mitruma režīms** – kā applūstošās teritorijas robeža ir noteikti arī dambji un ceļu uzbērums, arī viensētas parasti neatrodas applūstošajās teritorijās;

5) applūšanas robežu raksturo **sanesas, arī attekas un vecupes** ir ielejas zemākās, applūstošās daļas raksturīga pazīme;

6) izmantota arī **pašvaldību un vietējo iedzīvotāju sniegtā informācija** par teritoriju applūšanu.

2.4. Applūstošo un plūdu riska teritoriju attēlošana grafiskajā materiālā un robežas

Applūstošās teritorijas robeža ir attēlota ortofoto kartē atbilstoši iepriekš minētajiem kritērijiem un ortofoto kartē saskatāmajām kontūrām, papildus izmantojot arī augstuma līnijas un augstuma atzīmes atbilstoši PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskās kartes pamatnei ar mēroga noteiktību 1:10 000.

Arī plūdu riska teritoriju robežas ir attēlotas atbilstoši kontūrām ortofoto kartē, ņemot vērā augstuma līnijas PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskajā kartē ar mēroga noteiktību 1:10 000.

Šī darba ietvaros noteiktās plūdu riska un applūstošās teritorijas ir attēlotas Jēkabpils novada teritorijas plānojuma 2013. – 2015. gadam III „Grafiskajā daļā” kartē „Jēkabpils novada teritorijas funkcionālais zonējums un apgrūtinātās teritorijas, objekti un to aizsargjoslas” un ciemu teritorijas funkcionālā zonējuma un apgrūtināto teritoriju, objektu un to aizsargjoslu kartēs un I daļā „Paskaidrojuma rakstā” Pielikuma Nr.2 9.attēlā.

Ņemot vērā to, ka ortofoto kartē augāja robežas ne vienmēr ir precīzi atšķiramas, kā arī pieejamās topogrāfiskās kartes mērogā 1:10 000 detalizācijas pakāpi, iespējamās neprecizitātes applūstošās teritorijas attēlojumā grafiskajā materiālā. Bez tam applūstošās teritorijas robežas precizēšana var būt nepieciešama arī gadījumos, kad tiek iegūta precīzāka informācija par zemes gabala reljefu, tostarp augstuma atzīmēm. Tādēļ applūstošās teritorijas robeža un ar to saistītā virszemes ūdensobjektu aizsargjosla ir precizējama arī turpmākajā plānošanas un projektēšanas gaitā, izstrādājot lokālplānojumus, detālplānojumus vai, ja detālplānojuma izstrāde nav nepieciešama, zemes ierīcības projektos vai būvprojekta ģenerālplāna sastāvā, kad tiek izmantots kartogrāfiskais materiāls ar lielāku mēroga precizitāti (M 1:2000 detālplānojumiem un M 1:500 zemes ierīcības un būvprojektiem). Applūstošās teritorijas un virszemes ūdensobjekta aizsargjoslas precizēšanai veic topogrāfisko uzmērīšanu un apsekošanu dabā, pieaicinot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sertificētu biotopu un sugu ekspertu. Šī darba sagatavošanas laikā sugu un biotopu aizsardzības jomā ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtību nosaka 2010. gada 16. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 267 „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu un darbības uzraudzības kārtība”. Nepieciešamības gadījumā veicami arī aprēķini, lai noteiktu plūdu risku.

3. Jēkabpils novadā esošo applūstošo teritoriju raksturojums

Aizsargājamo sugu un biotopu inventarizācija šī darba ietvaros nav veikta, applūstošo teritoriju raksturošanai izmantota līdz šim konstatētā un Lauku atbalsta dienesta, Valsts meža dienesta un Dabas aizsardzības pārvaldes datubāzēs reģistrētā informācija par bioloģiski vērtīgajiem zālājiem, dabiskajiem meža biotopiem un pārējām mežaudzēm, īpaši aizsargājamajiem biotopiem.

Applūstošās teritorijas Jēkabpils novadā aizņem gan dabiskas un bioloģiski vērtīgas ekosistēmas – palieņu u.c. pļavas, meži un krūmāji, gan aramzemes platības. Kā palu ūdeņu telpa ekoloģiski nozīmīgas ir visas applūstošās un neapbūvētās plūdu riska teritorijas, īpaši svarīgas tās ir Daugavas kopējā ūdens režīma veidošanā.

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nozīmīgākās Jēkabpils novada applūstošās teritorijas ir:

- Daugavas paliene un krasta nogāze, kā arī citas dabiskās pļavas un ganības,
- Daugavas salas,
- Ziemeļsusējas, Aldaunīcas un Vārzgūnes palienes.

Šeit ir sastopamas dažādu pļavu augu sabiedrības, ko veido ne tikai slapjām un mitrām parastā miežabrāļa, slaidā grīšļa, ciņu grīšļa un parastās vīgriezies pļavām raksturīgas augu sugas, bet arī mēreni mitrām un sausām kaļķainām pļavām raksturīgas augu sugas. Eiropas Savienībā aizsargājami biotopi 6450 *Palieņu zālāji*, 6270 *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas* un 6510 *Mēreni mitras pļavas* ir reģistrēti Ziemeļsusējas palienē dabas lieguma “Ābeļi” teritorijā, taču bioloģiski vērtīgo zālāju datubāzē reģistrētais sugu sastāvs liecina, ka šie aizsargājami biotopi, kā arī 6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs* ir sastopami arī Daugavas applūstošajās teritorijās. Kartogrāfiskais materiāls liecina, ka šajās teritorijās aizsargājami biotopi varētu būt sastopami arī līdz šim neregistrētās vietās.

Savdabīgas ir neapdzīvotās salas Daugavā, kur augājs ir veidojies dabiski. Īpaši nozīmīga ir viena no Ābeļu salām, kur ir reģistrēti veci un dabiski (dabiskam meža biotopam atbilstoši) ozolu, apšu un priežu meži.

Daugava, kā arī Ziemeļsusējas, Aldaunīcas, Vārzgūnes u.c. upju neregulētie posmi atbilst Eiropas Savienībā aizsargājamam biotopam 3260 *Upju straujtecēs un dabiski upju posmi*.

Daugavas applūstošajā teritorijā lielas platības aizņem arī lauksaimniecības zemes, kas tiek izmantotas kā aramzemes vai zālāji.

Kopējā Jēkabpils novada teritorijā noteikto applūstošo teritoriju platība ir 1743,62 ha, tajā skaitā Daugavas (kopā ar Eglonas un Olājas lejtecēm) applūstošā teritorija aizņem 1131,92 ha, Dvietes applūstošā teritorija – 270,70 ha, Ziemeļsusējas (kopā ar pietekām) – 341 ha.

3.1. Applūstošo teritoriju izmantošana

Jēkabpils novadā applūstošās teritorijas ir nozīmīgas palu ūdeņu noteces regulēšanā, kā arī ir ļoti nozīmīgas dabisko un aizsargājamo biotopu izplatības teritorijas un sugu migrācijas koridori, īpaši Daugavas ieleja. Jāņem vērā arī tas, ka daudzas mazās upes novada teritorijā ir regulētas, un Ziemeļsusēja un tās pieteku neregulētie posmi otrs nozīmīgākais dabisko upju ekosistēmu komplekss Jēkabpils novadā.

Lai sasniegtu Aizsargjoslu likumā izvirzītos ūdensteces un ūdenstilpes, kā arī ainavas aizsardzības mērķus, likums nosaka būtiskus būvniecības ierobežojumus applūstošajās teritorijās. Kopumā applūstošo teritoriju, kuras atbilstoši Aizsargjoslu likumam ir jāietver virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās, izmantošana plānojama, ievērojot Aizsargjoslu likuma 37. pantā noteiktās prasības. Likums nosaka, ka applūstošajās teritorijās ir aizliegts veikt teritorijas uzbēršanu, būvēt ēkas un būves, kā arī aizsargdambjus, izņemot:

- a) īslaicīgas lietošanas būvju un mazēku būvniecību;
- b) esošo būvju renovāciju;
- c) kultūras pieminekļu restaurāciju;
- d) transporta un elektronisko sakaru tīklu būvju būvniecību, ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu, ūdens ņemšanas ietaišu un maģistrālo cauruļvadu būvniecību, enerģijas pārvades un sadales būvju būvniecību;
- e) peldvietu, eliņu, laivu un motorizēto ūdens transportlīdzekļu pietātņu būvniecību;
- f) jahtu ostu būvniecību, kurās paredzētas ne mazāk kā 25 atpūtas kuģu stāvvietas ūdenī, un to darbības nodrošināšanai nepieciešamo būvju un infrastruktūras objektu būvniecību;
- g) valsts meteoroloģisko un hidroloģisko novērojumu staciju un posteņu un citu stacionāru valsts nozīmes monitoringa punktu un posteņu būvniecību;
- h) biotopu apsaimniekošanai nepieciešamo īslaicīgas lietošanas būvju un dabas tūrismam nepieciešamo skatu torņu, laipu u.tml. objektu būvniecību;
- i) inženieraizsardzības un hidrotehnisko būvju izbūvi esošās apbūves aizsardzībai pret paliem vai plūdiem un stacionārās aizsardzības būves piesārņojuma aizturēšanai un savākšanai;
- j) teritorijas uzbēršanu šā punkta "d", "e", "f", "g" un "i" apakšpunktā noteiktās būvniecības īstenošanai.

Ņemot vērā aplūstošo teritoriju ekoloģisko lomu, tajās sastopamās dabas vērtības, kā arī ievērojot Aizsargjoslu likuma prasības, **ieteicams arī turpmāk šīs teritorijas attīstīt kā bioloģiski un ainaviski nozīmīgas lauksaimniecības, mežsaimniecības, apstādījumu, tūrisma un rekreācijas teritorijas.**

Lai palielinātu applūstošo teritoriju ainavisko un bioloģisko vērtību, kā arī veicinātu to ilgtspējīgu un saimniecisku izmantošanu, ieteicams:

- 1) saglabāt neapdzīvoto salu dabiskās ekosistēmas;
- 2) atbalstīt un veicināt pļavu izmantošanu siena ieguvei un ganībām, neierīkot jaunas aramzemes platības dabiskajās pļavās, kā arī neapmežot tās;
- 3) veikt saudzīgu mežsaimniecisko darbību (kopšanas un izlases cirtes) un pārdomātu koku un krūmu ciršanu ārpus meža zemes, lai sekmētu platlapju (ozolu, liepu, gobu,

- vīksnu, kļavu), vītolu, melnalkšņu mežaudžu veidošanos, kā arī saglabātos un veidotos iepriekš minēto koku sugu grupas ūdeņu krastos ārpus meža zemes;
- 4) nepieciešamības gadījumā veikt arī upju apsaimniekošanas pasākumus – izvākt koku un zaru sanesumus, bebru dambjus, upē ielīkušos kokus un krūmus, kas traucē ūdens plūsmai, izvākt blīvas ūdensaugu audzes;
 - 5) uzturēt pļavu apsaimniekošanai nepieciešamās meliorācijas sistēmas;
 - 6) neveikt dabisko upju un strautu posmu regulēšanu un neierīkot jaunas meliorācijas sistēmas, kas būtiski maina palieņu dabisko ūdens režīmu;
 - 7) plānojot un veicot regulēto upju – valsts nozīmes ūdens noteku renovāciju un rekonstrukciju, ņemt vērā un veicināt upju dabiskošanās procesus, pieļaujot arī meliorēto palieņu daļēju applūšanu;
 - 8) lauksaimniecības zemēs, sevišķi mitrākajās un biežāk applūstošajās vietās gar upēm un grāvjiem ierīkot un apsaimniekot ilggadīgos zālājus;
 - 9) apdzīvotās un apmeklētās vietās, ņemot vērā plūdu ietekmi, izplānot, ierīkot un uzturēt labiekārtotas dabas un apstādījumu teritorijas ar apmeklētājiem nepieciešamo infrastruktūru (takas, atpūtas vietas u.tml.) un uzturēt un apsaimniekot ierīkoto infrastruktūru (savākt atkritumus, savlaicīgi izplaut u.tml.).

4. Plūdu riska teritorijas

Ņemot vērā Daugavas ūdens režīmu, Jēkabpils novadā papildus applūstošajām teritorijām, kuras noteiktas atbilstoši MK apstiprinātajai metodikai, ir izdalītas arī plūdu riska teritorijas, kuras applūst ar 1 % - 10 % varbūtību. Bīstamākais periods ir pavasara ledus iešanas laikā, kad var rasties ledus sastrēgumi un ūdens līmenis var sasniegt kritisku līmeni dažu stundu laikā. Paaugstinoties ūdens līmenim, pa ūdenstecēm applūst arī ar upes palieni tieši nesaistītas, nereti no upes visai tālu esošas ieplakas. Līdz ar to novada turpmākās izmantošanas plānošanai ir svarīgi apzināt arī plūdu riska teritorijas.

Jēkabpils novadā plūdu riska teritorijas ir noteiktas Daugavai un tās pietekai Olājai, to kopējā platība 1110,07 ha. Lielākās plūdu riska teritoriju platības atrodas Dunavas pagastā.

Plānojot apbūvi vai citu izmantošanu plūdu riska teritorijās, jāņem vērā gan to nozīme kopējā hidroloģiskajā sistēmā, gan tur sastopamās dabas vērtības. Tādēļ plānojot izmantošanu, kas paredz būtiski novērst šo teritoriju applūšanu, vispirms būtu jāmodelē ietekme uz Daugavas kopējo ūdens režīmu. Šajās teritorijās applūšanas un pieļaujamās apbūves robeža precizējama turpmākās plānošanas vai būvprojektēšanas gaitā, veicot topogrāfisko uzmērīšanu, apsekošanu dabā, pieaicinot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sertificētu biotopu un sugu ekspertu, un nepieciešamības gadījumā veicot arī aprēķinus plūdu riska noteikšanai.

Secinājumi un priekšlikumi applūstošo teritoriju apsaimniekošanai

1. Pašlaik spēkā esošajos Jēkabpils novada teritorijas plānojumos virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas ir noteiktas un attēlotas atbilstoši Aizsargjoslu likuma prasībām, kuras bija spēkā plānojumu izstrādes laikā. Platāka aizsargjosla nekā minimāli nosaka Aizsargjoslu likums ir noteikta Daugavai (50 m) Ābeļu pagasta Lašu ciemā, uz Dignājas pagasta Vandānu ciemu attiecināts aizsargjoslas platums kā lauku teritorijā. Taču jāatzīmē, ka plūdu riskam pakļautajos Dunavas pagasta ciemos arī Daugavai ir noteikta tikai minimāla 10 m aizsargjosla. Visu pagastu teritorijas plānojumi, izņemot Rubenes pagasta teritorijas plānojuma grozījumus, ir izstrādāti pirms stājās spēkā grozījumi Aizsargjoslu likumā attiecībā uz applūstošo teritoriju noteikšanu un attēlošanu teritorijas plānojumā, un applūstošās teritorijas un virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas nav noteiktas pēc pašlaik spēkā esošās metodikas.

2. Applūstošās teritorijas Jēkabpils novada teritorijā šī darba ietvaros ir noteiktas pēc dabā konstatējamām pazīmēm, kā arī ņemot vērā aprēķināto 10 % plūdu riska augstuma atzīmi. Applūstošās teritorijas robežas iezīmētas ortofoto kartē atbilstoši tajā redzamajām kontūrām un topogrāfiskās kartes ar mēroga noteiktību 1:10 000 augstuma līnijām un augstuma atzīmēm.
3. Jēkabpils novadā applūstošās teritorijas aizņem gan dabiski un daļēji dabiski biotopi – zālāji, meži un krūmāji, gan aramzeme un citas lauksaimniecības zemes. Bioloģiski vērtīgākās applūstošās teritorijas ir Daugavas palīene un krasta nogāze, citas dabiskās pļavas un ganības, Daugavas salas, kā arī Ziemeļsusējas, Aldaunīcas un Vārzgūnes palienes. Šajās teritorijās ir sastopami arī Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamie biotopi *6450 Palieņu zālāji*, *6270 Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas* un *6510 Mēreni mitras pļavas*, *6210 Sausi zālāji kaļķainās augsnēs*, *3260 Upju straujtecēs un dabiski upju posmi*.
4. Atbilstoši Aizsargjoslu likuma prasībām, virszemes ūdensobjektu aizsargjoslā ir jāiekļauj visa atbilstoši MK apstiprinātajai metodikai noteiktā applūstošā teritorija.
5. Jēkabpils novada teritorijas plānojumā applūstošajās teritorijās nepieciešams noteikt tādas plānotās (atļautās) izmantošanas nosacījumus, kas veicinātu palieņu un ūdeņu krastmalu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, tostarp sekmētu Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamo biotopu un ainavisko vērtību saglabāšanos (skat. 3.1. nodaļu).
6. Ņemot vērā to, ka šajā darbā applūstošās teritorijas noteikšanai izmantotas kartes ar mēroga noteiktību 1:10 000, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos nepieciešams noteikt, ka applūstošās teritorijas robežu precīzē turpmākajā plānošanas un projektēšanas gaitā, kad tiek izmantots kartogrāfiskais materiāls ar lielāku mēroga precizitāti – izstrādājot lokālplānojumu, detālplānojumu, zemes ierīcības projektu vai būvprojekta ģenerālplānu. Applūstošās teritorijas un virszemes ūdensobjekta aizsargjoslas precizēšanai veic topogrāfisko uzmērīšanu un apsekošanu dabā, pieaicinot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sertificētu biotopu un sugu ekspertu.
7. Jēkabpils novada teritorijas plānojumā nepieciešams norādīt arī plūdu riska teritorijas, kuras nav iekļautas atbilstoši MK apstiprinātajai metodikai noteiktajās applūstošajās teritorijās, bet kur ir iespējama applūšana pie augstākiem ūdens līmeņiem. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos nepieciešams noteikt to, ka applūstošās teritorijas robežu nepabūvētās plūda riska teritorijās jānosaka turpmākās plānošanas un būvprojektēšanas laikā, veicot detalizētu izpēti dabā un topogrāfisko uzmērīšanu. Plānojot teritorijas izmantošanu, kas paredz ievērojami samazināt šo teritoriju applūšanu, nepieciešams izvērtēt iespējamo ietekmi uz Daugavas hidroloģisko režīmu.
8. Jēkabpils novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos ir nepieciešams iekļaut nosacījumu, ka būvniecības gadījumā applūstošās teritorijas robežu upju un ezeru aizsargjoslās, kur tā nav norādīta teritorijas plānojuma kartogrāfiskajā materiālā, ir jānosaka turpmākās plānošanas vai būvprojektēšanas gaitā, veicot detalizētu izpēti dabā un topogrāfisko uzmērīšanu.

Informācijas avoti

Auniņš A. (red.) 2010. Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. Latvijas Dabas fonds, Rīga, 320 lpp.

Aizsargjoslu likums. LR likums, 05.02.1997. ar grozījumiem 21.02.2002., 19.06.2003., 22.06.2005., 06.03.2008., 14.05.2009.

Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu. MK noteikumi Nr.421, 05.12.2000. ar grozījumiem 25.01.2005., 27.01.2009.

Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu. MK noteikumi Nr.396, 14.11.2000. ar grozījumiem 27.07.2004.

Noteikumi par teritoriju plānojumiem. MK noteikumi Nr. 62, 24.02.1998. (spēkā līdz 09.12.2000.).

Noteikumi par teritoriju plānojumiem. MK noteikumi Nr. 423, 05.12.2000. (spēkā līdz 31.12.2003.).

Vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma noteikumi. MK noteikumi Nr.34. 13.01.2004. (spēkā līdz 04.11.2004.).

Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi. MK noteikumi Nr.883, 19.10.2004. (spēkā līdz 10.10.2009.).

Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi. MK noteikumi Nr.1148, 06.10.2009.

Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodika. MK noteikumi Nr.406, 03.06.2008. ar grozījumiem 20.04.2010.

www.daba.gov.lv

www.jekabpilsnovads.lv

www.karte.lad.gov.lv

www.likumi.lv